

**KONKURSY PRZEDMIOTOWE MKO
DLA UCZNIÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO
W ROKU SZKOLNYM 2018/2019
PROGRAM MERYTORYCZNY PRZEDMIOTOWEGO
KONKURSU POLONISTYCZNEGO DLA UCZNIÓW SZKÓŁ PODSTAWOWYCH**

I. CELE KONKURSU

1. kształcenie umiejętności samodzielnego zdobywania wiedzy polonistycznej,
2. kształcenie wykorzystania wiedzy polonistycznej w praktyce,
3. rozwiązywanie problemów o charakterze naukowym w zakresie wiedzy polonistycznej,
4. rozbudzanie ciekawości poznawczej i motywacji do dalszego uczenia się,
5. poszerzanie wiedzy uczniów z zakresu odbioru i interpretacji tekstów kultury,
6. pogłębienie refleksji uczniów o dziele sztuki (w tym literackim) i przygotowanie ich do pełnego i głębokiego uczestnictwa w kulturze,
7. przygotowanie uczniów do samodzielnego, krytycznego myślenia i interpretowania różnych dzieł w oparciu o przesłanki w nich zawarte,
8. podnoszenie poziomu świadomości językowej, funkcjonalnego wykorzystania wiedzy o języku i zróżnicowaniu stylistycznym polszczyzny,
9. podnoszenie poziomu kompetencji w zakresie tworzenia własnych tekstów,
10. kształtowanie postawy szacunku wobec dziedzictwa narodowego i światowego,
11. przygotowanie do dojrzałej i samodzielnej oceny tekstów kultury (w tym kultury popularnej) pod względem estetycznym i etycznym,
12. promowanie szerokich zainteresowań humanistycznych i wybitnych uzdolnień młodzieży.

II. WYMAGANIA KONKURSU

Konkurs polonistyczny obejmuje i poszerza treści podstawy programowej kształcenia ogólnego z języka polskiego - *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej [...] (Dz.U. z 24 lutego 2017 r., poz. 356);*

Wymagania ogólne konkursu obejmują wiadomości i umiejętności zawarte w wymaganiach ogólnych podstawy programowej kształcenia ogólnego, w części dotyczącej przedmiotu język polski w II etapie edukacyjnym (klasy IV-VIII), a także integrację treści języka polskiego z zagadnieniami pochodzącymi z innych przedmiotów edukacji etapu szkoły podstawowej, określonych w wyżej wymienionym rozporządzeniu.

Uczestnicy konkursu powinni na wszystkich etapach wykazać się wiadomościami i umiejętnościami obejmującymi wskazane poniżej treści.

KSZTAŁCENIE LITERACKIE I KULTUROWE

1. Czytanie i słuchanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozpoznaje rodzaje literackie: epika, liryka i dramat; określa cechy charakterystyczne dla poszczególnych rodzajów i przypisuje czytany utwór do odpowiedniego rodzaju;
- 2) rozróżnia gatunki epiki, liryki, dramatu, w tym: pamiętnik, komedia, fraszka, sonet, pieśń, tren, ballada, epepeja, tragedia i inne – i wymienia ich podstawowe cechy oraz wskazuje cechy gatunkowe czytanych utworów literackich;
- 3) rozpoznaje w tekście literackim: eufemizm, porównanie homeryckie, inwokację, symbol, alegorię i określa ich funkcje;
- 4) wskazuje funkcje użytych w utworze środków stylistycznych z zakresu słownictwa (neologizmów, archaizmów, zdrobnień, zgrubień, metafor), składni (powtórzeń, pytań retorycznych, różnego typu zdań i równoważników), fonetyki (rymu, rytmu, wyrazów dźwiękonaśladowczych);
- 5) zna pojęcie komizmu, rozpoznaje jego rodzaje w tekstach oraz określa ich funkcje;
- 6) zna pojęcie ironii, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej funkcje;
- 7) określa w poznawanych tekstach problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji;
- 8) określa wartości estetyczne poznawanych tekstów literackich;
- 9) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami społecznymi, narodowymi, religijnymi, etycznymi i dokonuje ich hierarchizacji;
- 10) wykorzystuje w interpretacji tekstów literackich elementy wiedzy o historii i kulturze;
- 11) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, np. biograficzny, historyczny, historycznoliteracki, kulturowy, filozoficzny, społeczny;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 1) wyszukuje w tekście potrzebne informacje oraz cytuje odpowiednie fragmenty tekstu publicystycznego, popularnonaukowego lub naukowego;
- 2) porządkuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie;
- 3) interpretuje dzieła sztuki (obraz, grafika, rzeźba, fotografia);
- 4) dostrzega różnice między literaturą piękną a literaturą naukową, popularnonaukową, publicystyką i określa funkcje tych rodzajów piśmiennictwa;
- 5) rozpoznaje odmiany gatunkowe literatury popularnej: powieść lub opowiadanie obyczajowe, przygodowe, detektywistyczne, fantastycznonaukowe, fantasy;
- 6) rozpoznaje gatunki dziennikarskie: reportaż, wywiad, artykuł, felieton i określa ich podstawowe cechy;
- 7) znajduje w tekstach współczesnej kultury popularnej (np. w filmach, komiksach, piosenkach) nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych; wskazuje przykłady mieszania gatunków;

KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

- 1) rozumie mechanizm upodobień fonetycznych, uproszczeń grup spółgłoskowych i utraty dźwięczności w wygłosie; rozumie rozbieżności między mową a pismem;
- 2) rozpoznaje wyraz podstawowy i wyraz pochodny; rozumie pojęcie podstawy słowotwórczej; w wyrazie pochodnym wskazuje temat słowotwórczy i formant; określa rodzaj formantu, wskazuje funkcje formantów w nadawaniu znaczenia wyrazom pochodnym, rozumie realne i słowotwórcze znaczenie wyrazu, rozpoznaje rodzinę wyrazów, łączy wyrazy pokrewne, wskazuje rdzeń;
- 3) zna zasady tworzenia wyrazów złożonych, odróżnia ich typy;
- 4) rozpoznaje imiesłowy, rozumie zasady ich tworzenia i odmiany, poprawnie stosuje imiesłowy równoważnik zdania i rozumie jego funkcje; przekształca go na zdanie złożone i odwrotnie;
- 5) rozróżnia wypowiedzenia wielokrotnie złożone;
- 6) odróżnia mowę zależną i niezależną, przekształca mowę zależną na niezależną i odwrotnie;
- 7) rozumie i stosuje zasady dotyczące wyjątków od reguły polskiego akcentu.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

- 1) dostrzega zróżnicowanie słownictwa, w tym rozpoznaje słownictwo ogólnonarodowe i słownictwo o ograniczonym zasięgu (np. terminy naukowe, archaizmy, kolokwializmy); rozpoznaje wyrazy rodzime i zapożyczone, zna typy skrótów i skrótowców – określa ich funkcje w tekście;
- 2) rozpoznaje nazwy osobowe i miejscowe, rodzaje nazw miejscowych, używa poprawnych form gramatycznych imion, nazwisk, nazw miejscowych i nazw mieszkańców;
- 3) zna sposoby wzbogacania słownictwa;
- 4) rozumie znaczenie homonimów;
- 5) wyróżnia środowiskowe i regionalne odmiany języka;
- 6) rozróżnia treść i zakres znaczeniowy wyrazu;
- 7) rozumie pojęcie stylu, rozpoznaje styl potoczny, urzędowy, artystyczny, naukowy, publicystyczny.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

- 1) rozumie, na czym polega grzeczność językowa i stosuje ją w wypowiedziach;
- 2) rozróżnia normę językową wzorcową oraz użytkową i stosuje się do nich;
- 3) rozumie, na czym polega błąd językowy.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

- 1) wykorzystuje wiedzę o wymianie głosek w wyrazach pokrewnych oraz w tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych;
- 2) poprawnie przytacza cudze wypowiedzi, stosuje odpowiednie znaki interpunkcyjne;

- 3) wykorzystuje wiedzę o różnicach w pisowni samogłosek ustnych i nosowych, spółgłosek twardych i miękkich, dźwięcznych i bezdźwięcznych;
- 4) zna zasady pisowni wyrazów nieodmiennych i pisowni partykuły „nie” z różnymi częściami mowy.
- 5) zna inne zasady pisowni i stosuje je w praktyce.

TWORZENIE WYPOWIEDZI

1. Elementy retoryki. Uczeń:

- 1) funkcjonalnie wykorzystuje środki retoryczne oraz rozumie ich oddziaływanie na odbiorcę;
- 2) gromadzi i porządkuje materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi; redaguje plan kompozycyjny własnej wypowiedzi;
- 3) tworzy wypowiedź, stosując odpowiednią dla danej formy gatunkowej kompozycję oraz zasady spójności językowej między akapitami; rozumie rolę akapitów jako spójnych całości myślowych w tworzeniu wypowiedzi pisemnych oraz stosuje rytm akapitowy (przeplatanie akapitów dłuższych i krótszych);
- 4) wykorzystuje znajomość zasad tworzenia tezy i hipotezy oraz argumentów przy tworzeniu rozprawki oraz innych tekstów argumentacyjnych;
- 5) odróżnia przykład od argumentu;
- 6) wyróżnia różne typy argumentów;
- 7) przeprowadza wnioskowanie jako element wyводу argumentacyjnego;
- 8) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 9) rozpoznaje i rozróżnia środki perswazji i manipulacji w tekstach reklamowych, określa ich funkcję;
- 10) rozpoznaje manipulację językową i przeciwstawia jej zasady etyki wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: dialog, recenzja, rozprawka, podanie, życiorys; CV, życzenia, zaproszenie, dedykacja, zawiadomienie, list prywatny i oficjalny, opowiadanie z dialogiem (twórcze i odtwórcze), pamiętnik, sprawozdanie, opis postaci, charakterystyka, opis przeżyć wewnętrznych, opis przedmiotu, krajobrazu, ogłoszenie, prosta notatka, plan twórczy i odtwórczy tekstu, scenariusz, przemówienie, wywiad, opowiadanie związane z treścią utworu,
- 2) uwzględnia w analizie specyfikę tekstów kultury przynależnych do następujących rodzajów sztuki: literatura, teatr, film, muzyka, sztuki plastyczne, sztuki audiowizualne.
- 3) uwzględnia w analizie specyfikę tekstów kultury przynależnych do następujących rodzajów sztuki: literatura, teatr, film, muzyka, sztuki plastyczne, sztuki audiowizualne.
- 4) dokonuje przekształceń na tekście cudzym w tym skraca, streszcza, rozbudowuje i parafrazuje;
- 5) formułuje pytania do tekstu;

- 6) stosuje w wypowiedzi pisemnej odpowiednią kompozycję i układ graficzny zgodny z wymogami danej formy gatunkowej (w tym wydziela akapity);
- 7) stosuje zasady organizacji tekstu zgodne z wymogami gatunku, tworząc spójną pod względem logicznym i składniowym wypowiedź na zadany temat;
- 8) dokonuje starannej redakcji tekstu napisanego ręcznie, poprawia ewentualne błędy językowe, ortograficzne oraz interpunkcyjne;

Od ucznia przystępującego do konkursu polonistycznego wymaga się znajomości lektur z podstaw programowych dla uczniów szkół podstawowych oraz tekstów kultury wymienionych w części III konkursu merytorycznego: *Zakres merytoryczny konkursu.*

Na wszystkich etapach konkursu uczeń powinien wykazać się wiedzą i umiejętnościami w zakresie:

Od ucznia przystępującego do konkursu polonistycznego wymaga się znajomości lektur z podstaw programowych dla uczniów szkół podstawowych oraz tekstów kultury wymienionych w części III konkursu merytorycznego: *Zakres merytoryczny konkursu.*

Na wszystkich etapach konkursu uczeń powinien wykazać się wiedzą i umiejętnościami w zakresie:

- 1) pogłębionej interpretacji tekstów kultury (samodzielnego stawiania tez interpretacyjnych, także w interpretacji porównawczej i dowodzenia ich na podstawie przesłanek zawartych w tekście, wykorzystywania w interpretacji kontekstów, w tym kontekstu historycznoliterackiego, biograficznego i filozoficznego, dostrzegania w czytanych utworach cech charakterystycznych dla określonej epoki),
- 2) pogłębionej analizy tekstów kultury (posługiwania się w omówieniu podanych dzieł literackich pojęciami z zakresu teorii literatury, także spoza podstaw programowych, takimi jak np.: groteska, oksymoron, hiperbola, a także inne, związane z omówieniem tekstów z listy lektur, w sposób precyzyjny i funkcjonalny, wskazywania środków stylistycznych i ich funkcji w tekście, wykorzystywania analizy do interpretacji tekstów kultury),
- 3) podejmowania dyskursu porównawczego (rozpoznawania zasady zestawienia tekstów, opisywania sposobu funkcjonowania uniwersalnych mitów, symboli, wątków, motywów i toposów w poszczególnych tekstach kultury, posługiwania się terminologią z zakresu interpretacji porównawczej, np.: parafraza, parodia, trawestacja, intertekstualność),
- 4) charakteryzowania różnych poziomów funkcjonowania tekstów kultury (definiowania kultury popularnej i wysokiej, zauważania i rozumienia ich wzajemnych relacji),
- 5) tworzenia własnych tekstów (w tym eseju, artykułu publicystycznego, przemówienia),
- 6) dokonywania różnorodnych działań na cudzym tekście (np.: streszczanie, parafrazowanie, sporządzanie notatki),
- 7) funkcjonalnego wykorzystania wiedzy o języku (w tym dostrzegania różnic językowych wynikających ze zmian historycznych).

III. ZAKRES MERYTORYCZNY KONKURSU

Zakres merytoryczny konkursu polonistycznego na poszczególnych etapach dotyczy następujących dzieł literackich, dzieł malarskich, muzyki i filmu, zgodnie z tematem przewodnim.

Temat przewodni konkursu w roku szkolnym 2018/2019

Słowo-obraz-dźwięk. Świat widziany oczami artysty

Wyobraźnia bez wiedzy może stworzyć rzeczy piękne.

Wiedza bez wyobraźni najwyżej doskonale.

Albert Einstein

Teksty kultury obowiązujące na poszczególnych etapach konkursu:

ETAP I (szkolny)

„Krajobrazy bliskie i dalekie”

Literatura:

1. Adam Mickiewicz, cykl *Sonety krymskie*, wyd. dowolne.
2. Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, wyd. dowolne.
3. Jan Kasprówicz, cykl *Z Tatr*, wyd. dowolne. (dot. cykl poetycki *Z Tatr*); [https://pl.m.wikisource.org/wiki/Z_wirch%C3%B3w_i_hal_\(1912\)](https://pl.m.wikisource.org/wiki/Z_wirch%C3%B3w_i_hal_(1912))
4. Ryszard Kapuściński, *Heban*, wyd. dowolne.

Dziela malarskie:

1. Claude Monet, cykl *Lilie wodne* (w tym: *Japoński mostek w Giverny*, 1890; *Lilie wodne (Chmury)* 1903).
2. Julian Fałat, *Pejzaż zimowy z rzeką i ptakiem*, 1913; *Na drodze do Nieświeża*, 1909.

Muzyka:

Fryderyk Chopin, *Mazurek E-dur*, wykonanie dowolne.

Film:

Życie Pi, reż. Ang Lee, 2012.

ETAP II (rejonowy)

„Artyści o artystach”

Na II etapie obowiązują znajomość zagadnień i lektur z I etapu (szkolnego) oraz:

Literatura:

1. Jan Kochanowski, *wybrane pieśni i fraszki*, w tym: *Kto mi dał skrzydła...*, *Rozumie mój, próżno się frasować...*, *Królewno lutnie złotej...*, *Do snu*, *Do swych rymów*.
2. Adam Asnyk, *Publiczność do poetów*, *Poeci do publiczności*, wyd. dowolne.
3. Henryk Sienkiewicz, *Quo vadis?*, wyd. dowolne.
4. Tracy Chevalier, *Dziewczyna z perłą*, tłum. K. Puławski, wyd. dowolne.

Dziewia malarskie:

Wybrane obrazy Jacka Malczewskiego, w tym: *Portret Adama Asnyka z Muzą 1895–97*, *portret Adama Asnyka 1899*, *Przekazanie palety 1922*.

Musical:

La la land, reż. Damien Chazelle, 2016.

Film:

Twój Vincent, reż. Dorota Kobiela, Hugh Welchman, 2017.

ETAP III (województki)

„Opowieści nadzwyczajne”

Na III etapie obowiązuje znajomość zagadnień i lektur z I etapu (szkolnego) i II etapu (rejonowego) oraz:

Literatura:

1. Johann Wolfgang Goethe, *Król Olch*, tłum. W. Szymborska, wyd. dowolne.
2. Juliusz Słowacki, *Balladyna*, wyd. dowolne.
3. Adam Mickiewicz, wybrane ballady, w tym: *Świtez, Świtezianka, Rybka*.
4. Markus Zusak, *Złodziejka księzek*, tłum. H. Baltyn-Karpińska, wyd. dowolne.

Dziewia malarskie:

Wybrane grafiki Mauritsa Corneliusa Eschera, w tym *Gady*, *Rysujące ręce*, *Cykl*.

Balet:

Jezioro łabędzie, muz. Piotr Czajkowski, wyk. dowolne.

Film:

Jasminum, reż. Jan Jakub Kolski, 2006.

Sugerowane lektury pomocnicze:

1. Władysław Kopaliński, „Słownik symboli”, Warszawa 1990.
2. Władysław Kopaliński, „Słownik mitów i tradycji kultury”, Warszawa 1985.
3. Jerzy Płużewski, „Język filmu”, Warszawa 2004.
4. „Podręczny słownik terminów literackich”, red. Janusz Sławiński, Warszawa 1996.

IV. INFORMACJA DLA UCZNIĄ DOTYCZĄCA WARUNKÓW KONKURSU

1. Na konkurs z języka polskiego uczeń przynosi ze sobą wyłącznie przybory do pisania: pióro lub długopis czarno lub niebiesko piszący.
2. Uczestnicy nie mogą wnosić do sali, w której odbywa się konkurs, żadnych urządzeń telekomunikacyjnych i środków łączności (w tym smartwatch).